

דף לא

מב. הנודר הנאה מהאישים דלהלן, במי נאסר ובמי לא נאסר; –

א. 'משובתי שבת'; 'מאוכלי שום'; 'מעולי ירושלים'.

ב. 'בני נח'; 'זרע אברהם'.

ג. 'ערלים'; 'מולים'.

א. הנודר 'משובתי שבת', 'מאוכלי שום' (שכן תיקן עזרא לאכול בלילי שבת) – אסור בישראל ובכותים, ומותר בנכרים אפילו עושים כן. 'מעולי ירושלים' – אסור בישראל ומותר בכותים. ופירש אב"י שהכוונה על המצווה ועושה, הלכך נכרים אפילו שובתים בשבת וכד' – מותר בהם, שהרי אינם מצווים. וכותים, במצוות שנוהגים – אסור מפני שמצווים. ובמצוות שאינם נוהגים כגון עלייה לירושלם – מותר.

א. לפי זה משנתנו כדעת האומר 'כותים גרי אמת' ונצטוו על המצוות (ריטב"א, מאירי. ומבואר שגם תקנת עזרא הלה עליהם). ולפי זה עתה שעשאו כגויים גמורים לכל דבריהם, מותר בהם. אך הרמב"ם העתיק דין זה. ונראה שדרך שיטפא כתבו (מאירי). או מפני שבלשון בני אדם גם הם בכלל (עפ"י קרן אורה).

ב. הרמב"ם השמיט 'אוכלי שום'. ויש לומר על פי מה שכתב בפירושו למשנה (פרק ח) שאכלתו אינה אלא בארצות המערב. ועל כן השמיט בבא זו שאינה נוהגת במקומו (עפ"י רש"ט, שלמי נדרים [גם בכתבי הרפואה שלו כתב הרמב"ם שהשום מוזיק, שלא כמו בא בגמרא – שהדרים משתנים לפי המקום והזמן, כפי שכתב בהל' דעות פ"ד]).

ב. 'קונם שאיני נהנה לבני נח' – מותר בישראל [כיוון שנתקדש אברהם נקראו על שמו ולא על שם נח] ואסור בנכרים.

'לזרע אברהם' – אסור בישראל (אפילו גרים, שכל שומרי התורה בכלל זרעו הם כי תחילה לגרים ואב לכל הגויים. פהרא"ש; שו"ע) ומותר בנכרים (כי ביצחק יקרא לך זרע. יצחק ולא ישמעאל. ביצחק – ולא כל יצחק, להוציא עשו).

ג. 'קונם שאני נהנה לערלים' – מותר בערלי ישראל ואסור במולי נכרים. 'שאני נהנה למולים' – אסור בערלי ישראל ומותר במולי נכרים, שאין הערלה קרויה אלא לשם הגויים (כי כל הגויים ערלים; והיה הפלשתי הערל הזה; ...פן תעלוזנה בנות הערלים).

יש אומרים עפ"י רש"י שישראל המומר לערלות אינו בכלל 'מולים' (עב"י. ואף לדעה זו י"א שגם ברישא מותר, שאינו בכלל 'ערלים' (עפ"י משנה למלך). ויש חולקים. עפ"י שיטמ"ק). ודעת התוס' שאף זה ישראל המומר לערלות בכלל 'מולים' (ע' מאירי. ורעק"א יו"ד ריז) הביא מהפ"ה שכל שאינו להכעיס – מותר).

[הנודר 'מישראל' – אסור בגרים, וכן בכהנים ולויים. הנודר מ'גרים' – מותר בישראל. 'מכהנים' – מותר בישראל ובלויים [ונראה שאסור בחללי כהונה, שגם הם 'כהנים' נקראו. ריטב"א]. 'מלויים' – מותר בישראל ובכהנים (עפ"י תוספתא, הובאה בראשונים).

הנודר מבניו – מותר בבני בניו (תוספתא, וכ"פ הרמב"ם). ודן המאירי להתיר אף בנות. ואולם מסתבר שבנו ממזר בכלל האיסור. נדר מ'זרעו' – מסתבר שאסור אף בבני בניו (ריטב"א). בכל אלו אין חילוק בין נדר לשבועה (מאירי)].

מג. המודר הנאה מישראל או מדיר ישראל הנאה ממנו, מה דינו לענין מקח וממכר? מה הדין שהדיר הן את עצמו הן את האחרים?

שנינו: 'שאיני נהנה מישראל' – לוקח ביותר (מדמיו הקבועים) ומוכר בפחות. 'שישראל נהנין לי' (כלומר הנאתי אסורה על ישראל) – לוקח בפחות ומוכר ביותר.

מבואר בגמרא שמשנתנו מדברת במקח ממוצע, אבל מקח חריף שרבים קופצים עליו – מותר למודר למכרו אפילו שוה בשוה שהרי אין לו הנאה במכירתו אלא ללוקח [שלכן אמר שמואל שהלוקח כלי לבקרו ונאנס עליו – חייב כשואל, שכל ההנאה שלו]. ולאידך גיסא, סחורה שאין עליה קונים, מותר למודר ליקחנה אפילו שוה בשוה שאין לו הנאה אלא למוכר.

א. אפילו מקח חריף, כאשר הוא נמכר ביותר – הנאת מוכר היא ולא לוקח. וכן מקח גרוע, כשנמכר בפחות מדמיו – הנאת לוקח היא ולא מוכר (ר"ן ריטב"א ומאירי עפ"י הגמרא).

הרמב"ם סתם הדברים כלשון המשנה. ותמה המאירי על כך. יש אומרים שלדעתו להלכה יש לגזור בכל אופן אטו סחורה ממוצעת (עפ"י קרן אורה), או שלפי מה שפסק ויתור אסור במודר הנאה, אסור שוה בשוה בכל סוגי המקח כי עכ"פ יש קצת הנאה שאינה גרועה מהנאת ויתור האסורה (עפ"י חדושי חת"ס. ויש לפרש לפי"ז כוונת דברי התוס' להלן לב סע"ב).

ב. אין חילוק בין נכסים הנמצאים אצלו בשעה שנדר או הבאים לאחר מכן, שהרי הדיר אחרים הנאה ממנו עצמו והרי הוא ישנו בעולם (רשב"א).

ג. אם אסר על עצמו נכסי ישראל, אפילו לקח שוה-מנה במאתים אסור להנות ממקחו, שנדרו כבר חל על נכסיהם (ר"ן).

ד. מדברי הרמב"ם (ו,ז ובנושאי כלים) משמע שאם נדר מאדם פרטי, לא ישא ויתן עמו כלל, גזרה שמא יהנה – שהרי יכול לישא וליתן עם אחר. ורק בנדר מאומה שלמה לא גזרו. (וכן נקט הר"ן להלן מג. עפ"י הרמב"ם. וי"ג שם הרמב"ן). והמאירי כתב שאין נראה כן מהגמרא.

'שאיני נהנה להן והן לי' – יהנה לנכרים.

אם נדר הנאה כלפי בני אדם – הרי זה נדר הבאי ויהנה לאלתר, שאי אפשר לעמוד בנדר זה (עפ"י ריטב"א, וכ"מ מדברי הר"א שהביא הר"ן. ואולם נדר מישראל אפשר לקיימו בנכרים אפילו במקום שאינם מצויים כל כך. עפ"י חדושי חת"ס).

דפים לא – לב

מד. במה גדולה המילה ועד כמה מאוסה הערלה?

גדולה מילה:

– שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות (רבי ישמעאל).

– שדוחה את השבת החמורה (רבי יוסי).

– שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה אפילו מלא שעה (רבי יהושע בן קרח).

[רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק... דרש רבי יהודה בר ביונא: בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא רגליו. מיד ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו. מיד וירף ממנו...].

– שדוחה את הנגעים (רבי נחמיה).